

November.

Dan je siv in meglen, da bi ga lahko z nožem rezal. Od pošastnih cipres se cedijo mrzli curki vodâ, ki se obupno oprijemajo s poslednjo močjo vej, nad zemljo razpetih, da bi se ubranile dotika umazanih ust blatne, sive grude. Beli križi, posejani v mrtvo sivino kot tajna znamenja neznanega svetâ, tonejo plašno nekam v daljavo, da se zdi, kakor, da se vsa pokrajina odmika človeškim pogledom...

Grob je odprt in zija kot strašen prepad, ki se dviga med življenjem in smrtjo. V njem se beli rakev, črno prekrizana rakev njega, ki mi je dal življenje. Njegov resni, a ljubeči obraz, ki sem se ga vsekdar strašno bal, a ga obenem tako, tako ljubil, strmi sedaj nepremično pred se, kot da hoče reči: «Moj sin, kako je s teboj?» Njegova roka, ki se je še v poslednji uri za zadnje slovo tako krčevito oprijemala mojih prstov, je sedaj mrzla, brez življenja in ne bo šla nikoli več ljubeče preko mojega čela... In usta..., o, tista krepka moška usta, ki me niso nikdar poljubila, a so se nalahno zganila v presrčnem smehljaju tistikrat, ko sva si stala nasproti, oče in sin, pred odhodom v svet! Danes molčijo in ne bo iz njih nikoli več besede: «Bodi dober, moj sin, pa ti bo prav na svetu!» —

In je bilo, kot da ni zame prav na svetu! Malo, prav malo solnca, preveč, vse preveč sence, črne, črne sence... In je bila bolezen in je bil

glad... in je bilo trpljenje in je bilo razočaranje... in je bilo vsega hudega in zlega za najmočnejša ramena! A sem se vsekdar domislil njegovih besed: «Bodi dober, moj sin, pa ti bo prav na svetu!» — In je bilo vendar prav na svetu, kajti človek ne živi le nazunaj, ampak sije tudi navznoter. In sem se z gladom, boleznijo, s trpljenjem in razočaranjem vse dni otepal ob misli: «Sam Bog vedi, kolikermi je ob tej uri še težje!»

Pa so ramena postala močna in ni duh še do danes klonil ter živi v trdni veri, da ni hudega in zlega, ki bi ga srce ne preneslo. In je spomin na njega, ki leži v grobu, lep, solnčen... in se mi zdi, da stojiva zopet drug ob drugem kot v tistih časih, ko ni bilo še med nama ne sivih meglá ne mrzlega groba in ne strašnega prepada, ki nedoumen zija med življenjem in smrtjo...

Janko Samec.

Maksa Samsa :

Umrlemu bratu.

Kako si sam in zapuščen,
oblaki so dejali,
ko izza gor so čez nebo
vsi temni se peljali.

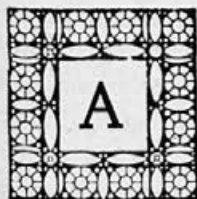
Pa rekla sem oblakom tem,
naj grob ti porosijo...
Ni dano mojim ga očem,
ki za teboj solzijo...

So šli oblaki čez nebo,
srce je moje žalostno...
Kje zemlja si, kjer grob njegov?
Zakaj, zakaj se vrnil ni domov?...

Fran Lipah:

Na grobu.

li me ne boš pozabil, Milanček?», je vprašala bolna mati fantička, ki je slonel ob njenem vzglavju.

«Mamica, nikoli ne pozabim náte», je odgovoril sinček in jo ihté objel.

«In ko bom umrla...?»

«Ne, mamica, ne govori tako!», je vzkliknil.

«Da, moram ti povedati in tudi ti meni povej eno samo besedo in lahko bom umrla. Še to jesen. In ko bo pokopališče polno ljudi, o Vseh svetih, na grobéh pa bodo plapolale lučice in s cvetjem bo ozaljšana mrtvaška njiva, takrat, Milanček, bom mislila náte. Kje si, kaj delaš, ali si vesel ali žalosten in ali kaj misliš náme. Takrat mi prinesi na grob cvetic in jaz jih bom čutila. Slutila bom, da me moj otrok ni pozabil in Boga bom prosila in srečo ti bo dal. To pa ti bo znamenje: cvetice bodo na grobu zaživele in se ti z žarkimi glavicami narahlo klanjale.... Z Bogom, Milanček moj mali!»

In mamica je omahnila ter globoko vzdihnila, Milanček je dolgo jokal in končno zaspal od žalosti in bridkosti.

Gledal je kakor v snu: od vélike stene je skozi okno priplaval angelj, ves bel in čist, poljubil mamico na čelo, nekaj v snežene tančice zavil in hotel k oknu. Vprašal ga je Milanček:

«Kaj si vzel mamici?»

In rekel je poslanec božji:

«Njeno dušo nesem pred božji prestol. Tam bo živela in náte čakala. Predno pa se to zgodi, boš še veliko trpel na zemlji. In kadar ti bo najbolj hudo, me pokliči v molitvi in jaz ti pošljem malega angeljca in ta ti pomore...»

«Čakaj, počakaj malo, dobri angelj!», je zaklical Milanček in se zbudil iz groznih sanj.

Hotel je povedati vse to mamici.... Narahlo se je sklonil k njej in ji šepetal v uho... Toda ni čula... Gledal ji je v odprte oči, ki so bile uprte v daljavo... Toda ni ga videla... Poljubil jo je na ustnice, ki so se nežno smehljale... A ustnice se niso več premaknile... Hotel je slišati samo še eno besedo materino, toda beseda je bila nema in okrog in okrog je bila sama gluha tišina....

Mamica je bila mrtva in fantiček je plakal ob njej vso dolgo noč do belega dne.

***

Ko so mamico pokopali, je stopil Milanček na deželno cesto in vzel pot pod noge. Mislil je na mamico in strah ga je bilo. Saj ni imel nobenega živega bitja, ki bi ga ljubilo. Očeta ni poznal in bratca ni imel, ne sestrice. In tako je taval po svetu.

Ko so se ptički preselili na jug in ko je odpadlo listje z dreves, je začelo nalahko snežiti. Šel je lepega jutra skozi trg in videl v oknih igrače, Miklavža v zlatem plašču, konjička in sadje. Pomislil je in se spomnil, da je danes prišel iz nebes sv. Miklavž in obdaroval otroke. Najrajši bi zavpil, toda beseda mu je skoro obtičala v grlu:

«Mamica!»

In je priletela prédenj sinička in ga tolažila:

«Fij, foy! Nič se ne boj! Kar z menoj! Fij, foy!»

In sta šla proti mestu. Vprašal jo je:

«Sinička, drobna ptička! Kaj ti je prinesel sv. Miklavž?»

In mu je odgovorila:

«Srebrn glas, da ti delam kratek čas! Fij, foy! Kar menoj!»

Ko sta bila v mestu, je bila že huda zima in sneg je ležal po strehah in vrtovih. Nekega večera so zvonovi zapeli tajinstveno in boguvdano veselo božično pesem. Pomislil je Milanček in se spomnil, da je nocoj sveti večer. Zakričal bi rad, a beseda mu je obtičala v grlu:

«Mamica!...»

In je priletela prédenj mila taščica in ga tolažila:

«Civ, biv? Si še živ? Faj, fij! Pred mrazom se skrij!»

In ko sta tavalala po mestu, jo je vprašal: «Taščica, ljubica, kje bova božič praznovala, kje bova letos koledovala?»

In mu je odgovorila:

«Zvon zvoní: bim, bom! Bog nama da dom. Tam bova vesela hvalo mu pela. Fij, faj, Bog srečo ti daj!»

«K mamici!», je zakričal Milanček in planil preko ceste naravnost proti cerkvenim vratom, ki so bila na stežaj odprta: orglje so bučale, od oltarja sem se je prelivala nebeška luč, kadilo je dišalo in zvonovi so pozvanjali. Hitel je naravnost proti altarju, toda na stopnicah se je spotaknil, padel in njegova mala glavica je zadela ob kameniti rob. In nedolžna otročičkova kri je pordečila cerkveni prag, baš ko je s kora zadonela in v cerkvi iz tisočerih grl odmevala tajna in bajna božična pesem....

* * *

Milanček se je zbudil v otroškem zavetišču. Okrog in krog so ležali na belih posteljicah sami otroci. Vse je bilo belo in svetlo. Misлил je, da je v samih nebesih. Zunaj je sijalo solnce in pomlad je že cvetela v deželi.

Na okno ga je prišla pozdravit siničica:

«Fij, foy! Le nič se ne boj!»

In taščica ji je pomagala:

«Bim, bim, bom! Bog ti je dal dom!»

In je živel med otroci kakor med bratci in sesticami. Minul mu je

teden kakor en dan. In je prišlo poletje, ko so se kopali v reki in jesen, ko so obirali jabolka.

Ko je zapadel prvi sneg, je Milanček zbolel. Vročina ga je kuhala in strašne sanje je imel, kadarkoli je zaspal. Mislil je na mamico in natančno je slišal nuno, ki je rekla:

«Otroci, danes so Vsi sveti. Molili bomo za mamico, očeta in vse vaše drage.....»

Milanček bi v groznici rad nekaj zavpil, pa mu je beseda obtičala v grlu:

«Cvetic za mamico!»

Zaspal je. Bilo mu je hudo, bilo mu je prehudo, najhujše mu je bilo, da ne more k mamici na grob. «Cvetic za mamico!», je govoril v sanjah in: «Pridi, mali angeljček! Meni je tako hudo!»

In glej, čudo božje! Ko so že vsi zaspali, je tiho priplaval nad njegovo glavico prav drobčkan angeljček, belih perotnic in zlatih las:

«Kaj bi rad, Milanček?»

«Pojdi, ljubi bratec moj, k moji mamici nocoj. Čul sem njen mili klic, vsadi ji na grob cvetic!»

In angeljc je pokimal, se mu nasmejal in neslišno odletel od postelje.

* * *

Drugi dan, ko so bili otroci v cerkvi, je bolni Milanček vstal, se oblekel in zbežal iz zavetišča. Hitel je čez polje in gozd in ko je stopil na parobek, ga je pozdravljala domača cerkvena, predraga njegova znanka. Hitel je na grob mamice in tam obstal.

O, veliko čudo božje, čudo angeljske miline!

Na grobu so rastle sveže rože Vseh svetnikov, velike bele krizanteme, rdeče in sinje astre. Vse so gledale v Milančka, se mu žarko smehljale, mu kimale in ga k sebi vabile.

Pokleknil je na grob, objel križ in zašepetal:

«Mamica, k tebi grem!»

In glej ljubezen svežih cvetic! Objele so ga, mu telesce ovile s cvetovi in ga pokrile s pisano svojo obleko.

In glej ljubezen drobnih ptic! Prileteli sta siničica in taščica, na križ sedli in zapeli:

«Milanček, bratec naš!

Fij, foy! Le nič se ne boj!

Bim, bim, bom! Bog ti je dal dom!

Fij, faj! Tvoj dom je sveti raj!»

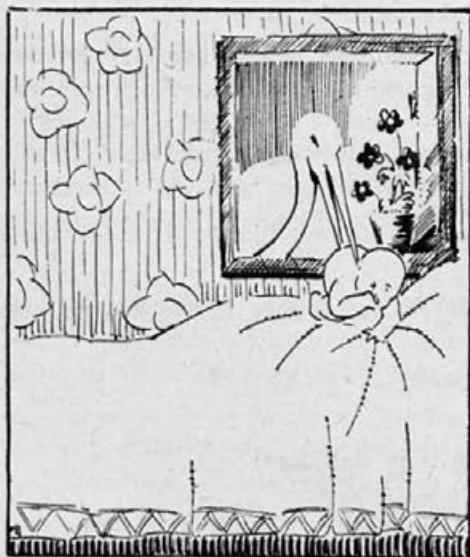

Janko Samec:

Štorklja.

Bela breza zašumela
je kraj tihega potoka...
Vsedrugod pa kraljevala
le tišina je globoka.

Plič! in plač! je hkrati reklo
sredi temnega tolmana;
iz grmovja je stopila
strina štorklja — dolgokljuna.

V par korakih, brzih skokih,
že je stala pod drevesom! —
Bela breza začudila
se nad božjim je čudésom.

Strini štorklji je iz kljuna
drobno detece bingljalo,
zrlo v svet je, a pri tem se
strašno kislo je držalo.

Štorklja pa, kot da se zanje
ne bi dosti zmenila,
brž po poti je najkrajši
k bližnji vasi krénila.

Tam ob oknu pri sosedih
se je tiho ustavila;
skozenj v postelj, belo postelj
breme je postavila.

Dete drobno v silnem strahu
je glasno zajokalo —
Štorklja ušla je, kot da nánjo
bi iz puške pokalo.

Sosed stekel je po botro
in so dete brž krstili —
a doma pri polnih mizah
celo vas so pogostili.

Tudi jaz sem bil odzval se
na prijazno povabilo —
S štorkljo rad bi bil spoznal se,
pa je zraven nič ni bilo!

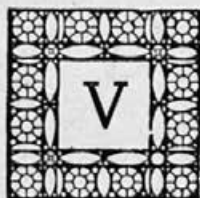

John Ruskin :

Kralj zlatega studenca.

John Ruskin, čigar pripovedko »Kralj zlatega studenca« objavljamo v današnji številki, je bil menda najbolj učeni mož, kar jih je kdaj rodila Angleška. Bil je umetnik in mnogim cenjen učitelj ter je spisal mnogo lepih knjig. Med njimi so posebno znani njegovi prelepi in učeni spisi o slikah, slikarjih in slikarstvu. In se je prigodilo temu znamenitemu možu, da je prišla nekoč stanovat v njegovo hišo deklica. Da bi ji ustregel, je veliki Ruskin napisal v dveh dneh pravljico o »Kralju zlatega studenca«. Prelepa je ta pravljica in polna lepih resnic, jo zato podajemo v branje svojim malim in velikim bravcem.

I. del.

samotnem kraju Štajerske se je razprostirala nekoč dolina, ki je bila čudovito plodna. Okoli nje so se dvigale visoke gore z vršaci, polnimi snega, in so od njih odtekale vode v mnogih slapovih. Eden teh studencev je šumel proti zapadu, vršeč čez hrbet tako visoke skale, da se je videl, ko je solnce že bilo zašlo za vsako stvar božjo in je bila dolina tam doli že vsa temna, kot vodopad, ves blesteč od samega zlata. Zato so ga prebivavci bližnjih krajev imenovali »zlati studenec«. In čudno, nobeden teh studencev ni tekkel v dolino, ampak vsi so po nasprotnih bregovih gorá brzeli čez ravnine in mimo obljudenih mest. Vendar so oblaki, vedno objemajoči snežene vrhove, skrbeli, da ni v tej mali dolini v dneh suše in vročine nikoli nedostajalo dežja, ko je bila vsa druga pokrajina požgana ter ogoljena. In je bila njena žetev tako bogata, njena trava tako visoka, njeno sadje tako rdeče, njeno grozdje tako črno in vina tako dobra, da se je vsak čudil, kdor jo je videl, in so ji pravili povsod »dolina zakladov«.

Bila je last bratov, ki so se imenovali Schwarz, Hans in Gluck (beri: Švarc, Hans, Gluk). Starejša brata, Schwarz in Hans, sta bila grda človeka, kratkih obrvi, visečih trepalnic, nemirnih, temnih oči, ki so vedno napol mižale, tako da nisi mogel nikoli vânje zreti, a se ti je vendar zdelo, da rijejo globoko v tvoje. Skrbela sta za »dolino zakladov« in sta bila v resnici pridna gospodarja. Vsako stvar, ki jim ni dajala brž dobička, sta neusmiljeno uničila. Streljala sta na kose, ker so jima objedali sadje, ubijala ježe v veri, da bi jima mogli sesati krave, zastrupljala sta muhe, ker so jima žrle mrvce v kuhinji, dušila sta skržade, ker so poleti prepevali na lipah. Njihovi hlapci so jima morali delati zastonj, dokler se niso uprli in sta se tedaj brata z njimi skregala in jih zapodila brez plače od hiše.

Bila bi pač preklicana reč, če bi ne bila v taki pokrajini in s takimi sredstvi postala premožna; in sta bila tudi v resnici bogata. V svoji hiši sta imela kupe zlata, a vendar ni nihče še čul, da bi bila dala kdaj groš ali skorjo kruhka v miloščino; bila sta brez srca in hudobna in so jima ljudje pravili: »črna brata«.

Njun brat, Gluck, pa je bil po licu in duši povsem drugačen. Dvanajst let samo je bil star ter je bil lep deček, krotkih, plavih oči in mehek po srcu za vsako stvar božjo. On se seveda ni mnogo razumel ž njima, prav za prav, onadva se nista razumela ž njim. Dajala sta mu čestitljivo službo kuharja, ko je bilo kaj kuhe ali peke, kar pa se je zgodilo le redkokdaj. Navadno je čevlje čistil, pòd pometal, včasih tudi posodo pomival in je prejemal za to v plačilo ostanke, ki sta mu jih puščala brata v vzpodbudo, včasih pa tudi nekatero klofuto ali brco, tako le za boljšo vzgojo.

In so tako potekali dnevi. Pa je nastalo neko deževno poletje in je uničilo vso žetev bližnjih dolin. Travo je zalila povodenj, toča je pobila trte in žito je zgrizla lesica. Samo v »dolini zakladov« je bilo vse prav in cvetoče. Ta srečni kraj, ki je v njem deževalo, ko je drugod bila suša, je imel tudi vselej solnce, ko ga drugje niso ni videli ne.

Nekega mrzlega dne, ob pozni jeseni, sta bila starejša brata odšla in pustila malega Glucka, da je pazil na pečenko. Priporočila sta mu bila, naj ne pušča nikogar v hišo in naj ne dà ničesar nikomur. Deček se je stisnil k ognju, ker je zunaj močno deževalo in ni bila kuhinja ne topla ne suha. Obračal in preobračal je pečenko, ki se je že prelepó rumenila.

— Škoda — si je mislil Gluck, — da moja brata ne povabita nikdar nikogar na kosilo. In vendar se mi zdi, da bi jima bilo dobro pri srcu, če bi povabila na puranjo pečenko kakega reveža, ki nima drugega za jesti ko suh kruh. —

Ko je tako mislil sam s seboj, je začul dvakratno trkanje na vrata in so bili udarci gluhi in težki obenem, kakor da bi bile durnice obnemle od blagom.

— Veter bo! — si misli Gluck. — Nihče se ni upal udariti dvakrat po naših vratih. —

In vendar ni bil veter! Trkanje se oglasi še močnejše in, kar je bilo še bolj čudno, se je zdelo, ko da ima nekdo veliko silo in se ne straši ničesar. Gluck stopi k oknu, ga odpre in pogleda, da bi videl, kdo je.

Zunaj je stal čuden mož, najčudnejši in najčudovitejši, kar jih je bil kdaj videl v življenju. Imel je velikanski nos, medenordečkaste barve, okrogla in rdeča lica, da bi človek mislil, da je mož najbrž kar ves dan zaporedoma pihal v ogenj. Oči so se mu lesketale od dobre volje, brke ob krajih ust so se zavijale kot čepovlék in lasjé, čudno mešane barve popra in soli, so mu padali preko ramen. Mèril je na visokost manj od metra in je nosil našpičen, dvakrat daljši klobuk, ki ga je predrzno krasilo dolgo, belo pero, dolgo približno dve tretjini njegove postave.

Gluck se je tako začudil čudoviti prikazni, da je ostal ves okamenel in molčeč, dokler ni starček, ko je bil pogledal po svojem mlahadrajóčem plašču, zapazil plavolaso glavico dečka, ki je tičala pri oknu.

— No, hej! — je dejal, — ali se tako odpirajo vrata? — Moker sem. Daj mi v hišo! —

Da povemo po pravici, možek je bil res moker. Però klobuka, od katerega je lilo ko od dežnika, mu je tičalo med nogama kot pretepenemu psu. In od koncev njegovih brk mu je voda tekla v žepe suknjiča, odkoder je spet vrela kot studenec.

— Ne zamerite, gospod! — odvrne Gluck, — žal mi je, a v resnici ne morem. —

— Česa ne moreš? — vpraša starček.

— Pustiti vas v hišo, gospod! Prav res, ne smem! Moji bratje bi me pretepli do smrti, če bi storil kaj takega. Česa vam je treba, gospod? —

— Česa mi je treba? — vzklikne možiček samopašno. — Ognja in strehe. In tam je tvoj ogenj, ki gori, poka in skače ob zidu, a ga nihče ne uživa. Daj mi v hišo, pravim; treba mi je samo gorkote. —

Gluck je bil že tako dolgo držal glavo skozi okno da je začutil, kako je bil mraz res nadležen. In ko se je obrnil in ugledal lepi ogenj, ki je šumel in prasketal, metajoč do dimnika dolge svetle jezike, da se je zdelo, kot da ližejo z naslado prijetni duh puranjšega bedresa, ga je zabodlo srce ob misli, da je nekdo, ki prezeba.

— Ta revček je v resnici ves premočen! — si misli. — No: pustil ga bom v hišo le za dober četrt ure! — Šel je do vrat in odprl; ko pa je možiček vstopil, je zapihal po hiši tak veter, da se je stari dimnik zamájal.

— Dober deček si, — reče mož, — ne boj se svojih bratov. Pomenim se jaz ž njima. —

— Za božjo voljo, gospod, — vzklikne Gluck, — nikar ne storite tega. Ne smem vas tu držati do njihovega povratka. Gorjé mi potem! Ubila bi me! —

— Dobri Bog! — odvrne starček. — Žal mi je, da moram to čuti. Koliko časa smem ostati tu? —

— Toliko, dokler se puran speče, — odvrne Gluck. — Kakor vidite, je že precej rumen. —

Potem je možek stopil v kuhinjo, sedel za klop na ognjišču in je zataknil svoj našpičeni klobuk, ki je bil predolg, da bi stal drugje, pod žrelo dimnika.

— Tam se kmalu osušite! meni Gluck in sede, in spet zavrti pečenko.

A se je zdelo, da se starček ne bo osušil, ker je od njega lilo in lilo tja med pepel in je ogenj piskal in piskal ter grgral, črnel in ugašal. In kak plašč je nosil možek? Iz vsake gube je lilo ko od strehe.

— Ne zamerite, gospod, — je končno izrekel Gluck, ko je gledal dober četrt ure, kako je voda lila po tleh v dolgih potočkih, podobna živemu srebru. — Ne zamerite, gospod, ali vam smem odvzeti plašč? —

— Ne, hvala, — je odvrnil starček.

— In klobuk, gospod? —

— Ne, hvala! Dobro mi je tako, — je odgovoril možek skoraj osorno.

— Žal mi je, gospod, — je rekel Gluck nekoliko plašno, — žal mi je, ali vi mi gasite ogenj. —

— Bo vsaj puran kasneje dopečen, je odvrnil suho gost.

Gluck je bil v zadregi zaradi obnašanja svojega gosta, ki je bil obenem ponižen in zlovoljen. Za dobrih pet minut je spet ves zamišljen obračal pečenko.

— Kako je lep ta puran! — izpregovori končno starček. — Ne bi mogel mi dati grižljaj? —

— Ne morem, gospod! —

— Prav lačen sem, — nadaljuje mož, — nisem še jedel ne včeraj ne danes. Saj ne bodo spoznali, če bo manjkal kos kračice. —

Te besede je govoril tako žalostno, da se je Glucku trgalo srce od usmiljenja.

— Gospod, — reče, — obljubili so mi danes en kos; tega vam lahko dam, več pa ne. —

— To pa je res dober deček, — vzklikne takrat starček.

In potem Gluck segreje krožnik in nabrusi nož.

— Če me stepejo, naj bo v božjem imenu, — si misli. A ko je pravkar odrezal velik kos purana, se zasliši strašen udarec po vratih. Starček plane od ognjišča, kot da ga je kaj nepričakovalo speklo. Gluck skuša hitro s silno muko prilepiti odrezani kos k puranu in steče odpirat vrata.

— Zakaj si naju pustil čakati na dežju? — vpraša Schwarz, ko je vstopil, in vrže dežnik Glucku v obraz.

— Zakaj, ti potepuh, ti? — ponovi še Hans in mu zasoli klofuto.

— O, božja milost, — vzklikne Schwarz, stopivši v sobo.

— Amen, — zaključi možek, ki je snel klobuk z glave in je stal sredi kuhinje, klanjajoč se s čudovito hitrostjo.

— Kdo je to? — vpraša Schwarz in zgrabi za leseni valjar ter se obrne h Glucku z divjim, namršenim obrazom.

— Ne vem, prav res ne vem, brat, — zajeclja Gluck preplašeno.

— Kako je vstopil v hišo, te vprašam? —

— O dragi brat, — zaprosi Gluck boječe, — če bi bil ti videl, kako je bil premočen! —

Skoraj je bil valjar že lopnil po Gluckovi glavi, ko ga je starček prestregel s svojim dolgim, spičastim klobukom in je orodje zadelo obenj s tako močjo, da je iz njega siknila voda po vsej sobi. Še bolj čudno pa je bilo, da se je valjar, komaj se je bil dotaknil klobuka, izmuznil Schwarzu iz rok in je začel krožiti v zraku kakor slamica, gnana od vetra, dokler ni padel v najbolj skriti kot sobe.

— Kdo ste vi, gospod? — vpraša Schwarz možiča.

— Kaj hočete tu? — zakriči Hans.

— Ubožec sem, gospoda, — odgovori starček ponižno.

— Videl sem pri vašem oknu lepi ogenj in sem zaprosil strehe za kratek čas. —

— Dobro! — pravi Schwarz, — ali zdaj cdidite brž, ker nam je že preveč vode v kuhinji. —

— V takem mrazu pošiljate iz hiše revnega starčka? Glejte moje sive lase! —

— Dosti jih imate, da vas lahko grejejo, — se grohoče Hans.

— Brž! Ven! —

— Lačen sem, gospodje. Kaj mi ne bi dali kosček kruha, prej nego grem? —

— Kruha? I, seveda? — vzklikne Schwarz, — kaj misliš, da ne vemo, kam ž njim, da bi ga dajali taki spaki z rdečim nosom, kot si ti? —

In Hans pristavi še rogâje se: — Zakaj ne prodaš lepega peresa, ki ga imaš na klobuku? Pojdi brž! Ali razumeš? Brž, pojdi! —

— Samo majhen kosček, — zaprosi možek.

— Pojdi nama izpod nog! —

— Gospod, prosim vas...

— Pojdi k vragu, pravim! — zarjovi Hans ter ga zgrabi za vrat. A se ga je skoraj dotaknil, ko ga je nekaj vzdignilo v zrak in je telebnil v kot, k valjarju.

In se je takrat še Schwarz razdraženo vrgel na starčka, da bi ga podrl na tla. Ali v istem hipu, ko ga je prijel, je tudi njega pognalo s par krogi v v kot, med Hansa in valjar tako, da je bučnil z glavo ob zid. Potem pa se je še sam starček obrnil parkrat v zraku ter ju je mrzlo pogledal, rekoč: — Gospoda, pozdravljam vaju prav lepo. Nocoj o polnoči se vrnem in sicer na poslednji obisk. Ne čudita se temu po vsej dobroti, ki sta mi jo danes izkazala. —

— Naj vas le zgrabim, pa bova zapela, — zamrmra Schwarz in vstane iz kotla. A ni še izrekel zadnje besede, ko se vrata za starčkom s šilnim hruščem odprò in takrat se zapoteče doli proti dolini čreda črnih oblakov, izobličì se v razne čudne oblike in se končno razveže v strašen naliv.

— Lepa reč to, gospod Gluck! — meni Schwarz.

— Prinesi pečenko, potepuh, in če mi še enkrat táko spleteš... Ah, poglej! Kaj naj pomeni to? Puran je načét! —

— Obljubil si mi ga kos, če še pomniš, — zajeclja Gluck.

— In ti si mi ga odrezal že na ražnju in si hotel pojesti vso mast! Ne dočakaš več, da ti spet kaj obljubim. Izgini hitro! —

Gluck je žalosten zapustil sobo in ko sta bila brata pojedla toliko purana, kolikor sta ga mogla, sta ostanek zaprla v omaro in sta pila še vino, dokler nista bila popolnoma pijana.

O, kakšna noč je bila tista! Veter je piskal, dež je lil neprestano. Brata sta bila še toliko pri pameti, da sta zaprla okno in zapahnila vrata, prej ko sta šla spat.

Točno o polnoči ju prebudi strašen hrušč in trušč.

Vrata se odpro s tako močjo, da se hiša zamaja od konca do kraja.

— Kdo je? — zakliče Swarz, ves tresoč se.

— Jaz, samò jaz, — odvrne možiček.

In sta oba brata, s strmečimi čmi v temini zagledala sobo, polno vode in v njeni sredini je bila nekaka penasta krogla, ki je krožila ter plavala gori in doli kot zamah; na krogli pa je stal drobni možiček s svojim velikim naspichenim klobukom. In zdaj mu ni nedostajalo prostora, zakaj streho hiše je bilo kar odneslo.

— Ne zamerite za nadlego, — je dejal čudni gost, — bojim se, da sta vajini postelji nekoliko mokri. Bolje bo, če gresta v sobo vajinega brata. Tam se nisem dotaknil strehe. —

Ni jima bilo treba dvakrat reči. Vsa premočena do kosti, sta v smrtnem strahu planila v Gluckovo sobo.

— Na mizi v kuhinji bosta našla še moj listek, — je zaklical za njima starček. — Pomota! To je moj zadnji obisk.

— Dal Bog, da bi bil, — sta vzkliknila brata vsa preplašena.

In končno je posijala zora in oba brata sta zrla iz Gluckovega okenca dolino ob prvem svitu. Kako strašen pogled se jima je nudil! Voda je bila pometla z drevesi, z žetvijo in živino ter jima je pustila le puščavo rdeč-kastega peska in sivega blata. «Dolina zakladov» je bila vsa zapuščena in pokončana.

Vsa prestrašena in tresoča se, sta brata potem stopila počasi še v kuhinjo. Naliv je bil odnesel vse prvo nadstropje — žito, denar in skoraj vsa oprava je zgínila! In na mizi, sredi kuhinje, pa je ležal listek, na katerem so bile zapisane v velikih, dolgih in zaokroženih črkah sledeče besede:

Nj: bl.

Veter jugozapadnik.

(Dalje)

«Pijančevanje je mati vseh zločinov in hudobij. Zmede glavo, občutke in jezik, vrže se pogubno na vse telo. Najprej mu podleže sramežljivost; ono trati čas, je sramotna bolezen, mori pravost, je nečast življenja, poguba duše.»

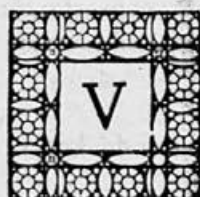
Sv. Avgustin.

«Nikar ne pijte strupene «ognjene vode» (žganja) belih mož, zakaj hudi duh jo je poslal, da bi nas Indijance vničil.»

Poglavar Indijancev.

Trije medvedje.

(Pripovedka za najmlajše.)

neki hiši sredi gozda so živeli trije medvedje: Brundo oče, Brundovka mati in Brundič sinček. Prvi medved je bil velik, velik; drugi takó takó, a tretji je bil medvedič, majhen majhen. V kuhinji so imeli mizo in okoli nje tri stole. Prvi stol je bil ogromen naslanjač, drugi stara stolica velika takó takó, tretji pa je bil stolček, majhen majhen.

Nekega dne so vsi odšli na sprehod. Pred odhodom pa je Brundovka-mati pripravila kosilo v treh posodah. Prva je bila skleda, velika velika, druga takó takó, tretja pa je bila skledica, majhna majhna.

Ko so bili oni na sprevodu, je prišla mimo hiše deklica Zlatolaska in je pogledala v kuhinjo. Zeblo jo je in lačna je bila; in jo je zamikalo prijetno kosilce na mizi.

Odmaknila je vrata in vstopila v hišo.

— O, kakó lepo diši! — je vzkliknila in je vesela sedla na Brundov naslanjač; pa je bil zanj prevelik. Potem je poskušala še stari stol matere Brundovke, a ta ji ni bil dovolj visok. Končno se je vsedla na Brundičev stolček, ki je bil majhen in se ji je zdel dober dober.

Vzela je žlico, pomešala je ž njo v veliki, srednji in mali skledi, potem je vzela zadnjo skledo in je polizala sladko kosilce Brundiča sinčka. Ko se je najedla, je postala trudna in bi bila šla najraje kam spat. Stekla je po stopnicah v sobo. Tam so bile tri postelje: prva postelja je bila ogromna, druga takó takó, tretja pa posteljica, majhna majhna. Poskusila je leči v prvo, bila ji je prevelika; legla je v drugo, tudi ta ji ni bila po meri. Pa je na to skočila v tretjo in je trdno zaspala.

Kmalu so se vrnili medvedje domov.

— Nekdo je sedel na mojem stolu! — je zakričal Brundo oče z debelim debelim glasom.

— Nekdo je sedel na mojem stolu! — je zakričala Brundovka mati z glasom, takó takó.

— Nekdo je sedel na mojem stolu! — je zakričal Brundič sinček s prav takim tankim glasičem.

Potem so zagledali sklede.

— Nekdo je okušal moj med! — je zakričal Brundo oče z debelim debelim glasom.

— Nekdo je okušal moj med! — je zakričala Brundovka mati z glasom, takó takó.

— Nekdo je okušal in polizal ves moj med! — je zakričal Brundič sinček s prav tankim glasom.

— Kdo je mogel biti! — so zakričali skupaj oče, mamka in sinček. In so stekli po stopnicah v sobo.

Brundo oče je stopil k svoji ogromni ogromni postelji in je vzkliknil:

— Nekdo je spal na moji postelji! —

Brundovka mati je stekla tudi k svoji postelji, ki je bila takó takó in je vzkliknila:

— Nekdo je spal na moji postelji! —

Brundič sinček je tudi stopil k svoji majhni majhni posteljici in je vzkliknil s svojim tankim tankim glasom: — Nekdo je stopil v mojo postelj in še spi v njej! — In prav v tistem hipu se je Zlatolaska zbudila in zagledala vse tri medvede, ki so jo razsrjeno gledali. Tako se je prestrašila, da je skočila iz posteljice, stekla po stopnicah, ušla skozi vrata in bežala skozi gozd... kjer teče še dandanes.

«Vsakdo, ki je poskusil biti abstinents, mi bo pritrdil, da človek duševno več dela, ako se varuje opojnih pijač. — Alkohol ne koristi prav nič, ampak nas le zadržuje pri vsakem duševnem in telesnem delu.»

Dr. Bunge.

Zvonec Zaloškega gospoda in še kaj.

(Konec.)

Vsem je znan, in posebno šolarjem, znameniti poskus s papirnim zmajem na svileni niti, ki ga je bil napravil veliki Amerikanec Benjamin Franklin, da bi dokazal električnost oblakov v viharju. Na ta način je Franklin tudi napolnil z elektriko svojo leidensko steklenico. Dokazal je potem, da je elektrika oblakov včasih pozitivna, včasih negativna in je končno leta 1752. postavil prvi strelvod. Drugi učenjaki so šli za njegovo potjo, in je med njimi znan posebno Italijan *Janez Krstnik Beccaria*, ki je dokazal, da zrak okoli elektriziranega telesa postane tudi električen. Nadalje je *Robert Symmer* opazil, da svileni in volnena nogavica, ki ju segrejemo in drgnemo med seboj, dasta toliko elektrike, da lahko z njo napolnimo eno leidensko steklenico. Najvažnejši iznajdbi na tem polju pa sta brez dvoma oni, ki sta ju dognala Italijana *Alojzij Galvani* (rojen v Bologni 1737., umrl 1798.) in *Aleksander Volta* (rojen v Como 1745. umrl 1827.). Galvani je bil tak učenjak, da je že kot mladenič, petindvajsetih let, učil na bolonjskem vseučilišču. Nekoč je med poukom odložil na mizo, na kateri je stal električni stroj, odrto žabo. Žabji kraki so se čudovito zganili vsekdar, kadar se je živali dotaknila železna ost električnega stroja. Ponovil je poizkus še na drug način. Nataknil je žabo na bakreni raženj in jo pritrdil na železno ograjo svojega balkona v času, ko je zunaj divjal vihar. Vsekdar, ko se je baker dotaknil železa, so se žabji kraki zganili in je Galvani iz tega sklepal, da je žabje mišičje tudi električno. To mnenje pa se ni zdelo pravilno Aleksandru Volti, ki je začel trditi, da so se žabji kraki zato zganili, ker se je po dotiku obeh kovin, bakra in železa, zbudila elektrika. Da bi to dokazal, je vzel bakreno ploščo in jo pokril s suknom, namočenim v razredčeno žvepleno kislino; to je potem pokril z drugo cinkovo ploščo, nato spet postavil baker, sukno, cinek in tako dalje, dokler ni dobil cel električni člen. Vrh člena je zvezal z bakreno žico, drugo je pritrdil pa spodaj. Vsekdar, ko je približal oba prosta konca žice, se je pojavila električna iskra. To je bila prva električna iskra, pridobljena na kemičen način! Vendar je danes gotovo, da je bila trditev Galvanija vendar pravilna, dasi ni tega v njegovih časih nihče verjel. Volta je svoj prvi električni člen v toliko spremenil, da je postavil bakreno in cinkovo ploščo v posodo, napolnjeno z žvepleno kislino. Take člene vidimo povsod v rabi, posebno v hiši pri električnih zvoncih. Iz enega člena je bilo potem mogoče napraviti električno baterijo. Korak od električne baterije do električne luči je bil prav majhen. Učenjak *Davy* je zapazil, da se žica, po kateri teče elektrika, močno segreje in zažari. To spoznanje je izrabil in napravil električno luč. Leta 1820. je začel norveški profesor *Oersted* preiskovati učinke električnega toka na magnetno iglo. Dognal je, da se magnetnica odkloni iz prvotne lege proti vzhodu, ako spustimo tok nad njo; proti zahodu pa, ako teče tok pod njo. Ta izkušnja nam je kasneje dala telegraf in telefon. Vsa pravila tega velikega odkritja je določil v posebni knjigi Francoz *Andrej Ampère*, ki je umrl leta 1836. Anglež *Mihael Faraday* je nato dokazal, da more magnet provzročiti elektriko, v izolirani žici, ki je navita okoli njega. To iznajdbo je izkoristil 1825. *Viljem Sturgess*, ki je napravil iz mehkega železa močan elektromagnet. Vendar so učenjaki izkoristili vse te iznajdbe za vsakdanje življenje šele skoraj 20 let kasneje. Prvi telegraf je bil postavljen leta 1840., podmorski kabli šele leta 1854.; električni zvonec je prvič zapel leta 1855., telefon in električna luč sta izumljena 1878. Vozovi, ki so jih gnali posebni električni motorji so se pokazali šele leta 1883. Velik del zaslug za to

moramo dati Italijanu *Pacinottiju* in Francozu *Grammeju*. Kasneje se je posrečila Italijanu Galileju Ferrarisu iznajdba, ki jo je izrabilo človeštvo posebno v industriji. O tem uspehu pa ni mogoče tu podrobno govoriti, ker je pretežak za vsak preprosti razum!

* * *

To bi bila v glavnem snov, ki nam jo je gospod učitelj razložil v onih dveh ali treh prirodozlovnih urah. Spominjam se prav dobro, da smo z nekako pobožnostjo v srcu prisluškovali njegovim besedam in jim skušali dognati pomen. Pred našimi očmi so vstajali resni obrazi vseh učenih mož, ki so svoje življenjske dni porabili za to, da z znamenitimi iznajdbami pomagajo človeštvu na boljše pot. S svojimi šibkimi otroškimi možgani nismo sicer takrat še mogli preceniti vrednosti vsega tega dela, pa se nam je vendar zdelo, da se dvigajo njih podobe visoko v nebo. In smo tudi kmalu spoznali, da smo se s svojim nezmisljnim in nagajivim početjem nekako pregrešili nad nečem velikim, neodoumnim, ki nismo še mogli prav zajeti ne vsebine ne globine. A je resna učiteljeva beseda vendar dosegla svoj smoter, kajti odslej smo se skrbno izogibali zvonca Zaloškega gospoda in so oni smeli odtakrat mirno uživati svoj popoldanski sen.

Še več! Poredni Lipček — «Letrika» — jim je nekega popoldne, v šolo gredoč, postavil naskrivaj na okno šep poljskega cvetja, tako nekako v opravičilo za storjene grehe. Pa se je bila glava Zaloškega gospoda ob nenadnem šumu obrnila in se Lipček ni mogel hitro skriti. Oči Zaloškega gospoda so se dobrodušno nasmehljale in je poklical Lipčka k sebi. Odtakrat smo bili vsi z gospodom dobri prijatelji.

~~~~~

Duhovita šala in njene posledice.

Doktor Clayton, Anglež, ki je živel v letu 1730., je bil učen mož. Pa je ljubil tudi šalo in je nekega dne povabil k sebi svoje prijatelje, da bi jih nekliko pokratkočasil. Prijatelji so se zbrali in, ker so svojega gostitelja dobro poznali, so radovedno čakali, kdaj jih na kak način potegne. In je res doktor Clayton kmalu privlekel iz skrinje debel meh, katerega je na enem koncu prebodel z drobno iglo. Iz meha je nekaj začelo s šumom uhajati in ko je učenjak približal mehu ogenj, je iz luknje zaplamtela lepa, vijoličasta luč. Čim bolj je Clayton pritiskal meh od strani, tembolj se je plamenček daljšal. Prijateljem, ki niso te novosti še nikoli prej videli in so bili vajeni plamenom sveče, leščerbe in plamenice, se je vsa šala zdela kot nekaka čarovnija. Zrli so in zrli, ugibali na vso moč, a resnice vendar niso mogli iztakniti. Luč je gorela, ni je bilo mogoče upihniti, meh se je manjšal, a nihče ni vedel, kaj in kako. Pa se je zgodilo, da se je meh popolnoma izpraznil in je luč nenadoma otrpnila in ugasnila.

Doktor Clayton se je natiho smejal, a prijatelji so si zastonj lomili glave. In jim je končno izdal svojo skrivnost: «Gospodje! Kar ste danes videli, ni nobeno čarovništvo, ampak naša nova luč. Kako sem jo ujel v svoj meh, boste gotovo vprašali, kaj ne? Tega sedaj še ne povem, pač pa naj vas opozorim na dogodek, o katerem sem čul, da se je zgodil pred mnogimi leti tu na Angleškem. V nekem premogovniku je bil nekoč izmed skladov premoga ušel po rovih na plano močen curek slabega zraku. Vrhu zemlje se je neki rudar po neprevidnosti z ognjem približal zračnemu curku in je ta nenadoma zagorel. Seveda niso mogli rudarji več misliti na to, da bi v bližini tega gorečega stebra še naprej mogli delati. Poakr-

beli so zato hitro, da ujamejo v napeljane cevi ves slabi zrak in ga na ta način izpeljejo iz premogovnika. Ker je bil ta zrak v cevi močno stisnjen, je silil pri vrhu z močjo iz nje in je gorel z močnim plamenom proti nebu. Kar so takrat bili storili oprezni rudarji v velikem, to ssem jaz danes ponovil v malem pred vami, Užgal sem premog v primerni posodi in ujel njegov slabi zrak v meh, ki ste ga pravkar zrl napolnjenega. To je, gospodje, naša nova luč!»

In so se prijatelji čudili Claytonovi učenosti in tudi hudomušnosti!

Doktor Clayton je tedaj delal poizkuse s svetilnim plinom, vendar ni mogel doseči tistih uspehov, ki jih je dosegel dobrih 40 let kasneje mladi škot Murdock!

Murdock, rojen leta 1754, je bil poprosil kot dvajsetštiri leten mladenič v neki tvornici strojev v Birminghamu za delo. Ko je stopil pred gospodarje, pa se je tako ustrašil, da mu je padel iz rok klobuk. Strašno je zaropotalo po tleh in je tovarnar začudeno vprašal za vzrok preplašenega Murdocka. Ta je ves zardel in povedal, da je klobuk lesen. Napravil ga je bil sam na četovi stružnici. To je Boultonu, gospodarju, tako ugajalo, da ga je vzel hitro v službo. In se ni varal v njem. Murdock ni bil častihlepen in tudi ni hlepel po bogastvu. Učil se je pridno in hotel koristiti le gospodarju in človeški družbi. Zato ga je ta tudi visoko čislal in ga odposlal v drugo mesto, Redruth imenovano, da bi tam delal in preizkušaval stroje. Tu se mu je pa zgodil smešen slučaj! Dogradil je bil stroj, ki ga je bil dotlej preizkušal le v delavnici. V neki noči ga je privlekel na plano, da bi videl, kako se bo obnesel na široki cesti. Stroj se je v začetku lepo gibal, pa je naenkrat hrumoma zdijval in jo odpihal z veliko brzino po cesti. Murdock je ostrmel in začuden videl, kako je stroj nekje v daljavi izginil. Na to je začul preplašeno kričanje in jadikovanje. Hitro je stekel po cesti, da bi videl, kako je njegovo delo končalo. Dospel je pred župnišče, kjer je zagledal vaškega župnika vsega splašenega. Groza se je bila polotila moža, ki ni nikoli še videl tako čudne pošasti, katera sama drdra po cesti, žvižga in piha iz sebe ognjene plamene. Murdock je potolažil župnika in odpeljal stroj spet domov.

Več kot o strojih, pa je premišljeval o plinu. V svoji vaški hišici je dan za dnem delal najrazličnejše poizkuse. Posebno v velikih čistih so ga držali vaški otroci, ki so vedeli, da je Murdock že učen mož in so zato radi oprezali okoli njegove hišice.

In je res nekega dne poklical k sebi enega izmed dečkov in ga poslal v vas kupit naprstnik. Deček se je kmalu vrnil, a bi bil rad stopil v Murdockovo hišico. In kaj si je izmislil! Delal se je, kot da naprstnika ne bi mogel hitro najti in je medtem stopil za učenjakom v hišo ter ostal tisti dan pri njem.

Murdock je bil že poprej vžgal na ognjišču premog in je svetilni plin ujel v kovinasto posodo, ki je imela na eni strani dolgo cev. Vzel je naprstnik, ga na par mestih preluknjal ter ga pritrdil na cev. Plin je začel uhajati iz posode in ga je nato Murdock s svečo vžgal, da je lepo zažarel in svetil naokrog. Deček je ves srečen opazoval novo luč in je potem vse pripovedoval drugim. Novica se je razvedela po mestu in so vsi meščani imeli Murdocka za čarovnika. A Murdock se za vse to ni zmenil in je nadaljeval s svojim delom. Na svojem vrtiču si je napravil primerno shrambo za plin, speljal je od nje cev v hišo in si tako postavil prvo plinovo luč na svetu. Kasneje je postavil enako plinsko razsvetljavo tudi v poslopih svojega gospodarja. Pa so Murdocka poklicali še v Manchester in je tu leta 1806 opremil neko predilnico s plinovo razsvetljavo.

Od svojega izuma ni imel Murdock nobenih denarnih dobičkov. Živel je sicer primeroma udobno, ker so ga njegovi gospodarji zelo cenili, a njegov izum je izko-

ristil neki Nemec, ki je začel prvi postavljati v Londonu plinsko razsvetljavo. Vendar so vsi ljudje v začetku dvomili, da se bo ta načrt posrečil. Celo veliki fizik Sir Humphry Davy ni verjel v novo iznajdbo in istega mnenja ž njim je bil tudi znameniti angleški romanopisec Sir Walter Scott, ki je menil: «Ali ne veste, da hoče neki norec na nov način razsvetljevati London? Ali veste s čim? Z dimom!» Za poskušnjo so postavili nekaj svetilk ob westminsterskem mostu na Temzi in niso ljudje verjeli, da gori iz njih plin, ampak so zatrjevali, da je v njih skrit sam ogenj. Kako neverno je bilo takrat človeštvo, nam pojasni še sledeči dogodek! Ko so speljali plinsko razsvetljavo v angleški parlament, so prihajali k sejam poslanci z rokavicami na rokah, da se ne bi morda opekli, če bi se nevedoma dotaknili kake plinske cevi. In se je tudi dogodilo, da ni poslanec verjel, da je cev mrzla, dasi jo je bil prijel s prosto roko, ker je mislil, da ga čuti varajo.

Kasneje se je nova iznajdba udomačila povsod po svetu in jo je človek tudi izpopolnil s tem, da je goreči plin obdal s tanko mrežico, ki stori, da plamen lepše gori in daje svetlobo približno 300 sveč.

Florenca - Cvetiča.

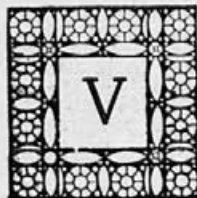
Evo vam Florence, glavnega mesta bogati in mogočni trgovci, med katerimi rodovitne Toskane, prvega mesta za Rimom po številu in vrednosti velikih je najbolj znana rodbina Medici. Na sliki vidimo — sredi nešteti umetnin, mesta dveh najsilnejših umetnikov, ki jih je imel svet: Danteja in Michelangela. — tudi ogromno cerkev (Santa Maria del Fiore) s slavno Brunelleschijevo kupolo.

Florenca ima za seboj, dasi ni med največjimi mesti Italije, veliko in viharo zgodovino, posebno v XIII.—XV. stoletju, ko so gospodarili tu spretni, Po sredi mesta teče reka Arno, v katero so l. 1498, sesuli pepel nesrečnega pridigarja Savonarole, ki so ga bili njegovi sovražniki sežgali kot nevernika.

Slikarstvo Italije v 15. in 16. stoletju.

Zgodnji preporod 15. in 16. stoletje (Quattrocento.)

tej dobi je bila v Italiji vrsta okoliščin, ki so pripomogle slikarstvu do hitrejšega razvoja in ga dvignile do visoke stopnje. Mislimo med drugim predvsem natančen študij perspektive (kako se slikajo predmeti v daljavi), študij človeškega telesa in vse narave sploh. Vse to je povzročilo, da je nastal popolnoma nov slog v slikarstvu. Vsebina podob je v prvi vrsti cerkvena, izdelava monumentalno slikarstvo *fresk**); šele proti koncu stoletja se je pričelo z oljnatim slikanjem.

1. *Florenca*. V začetku razvoja je stal *Masaccio* (1401—1428.) V 27. letih svojega življenja si je pridobil pravila slikarstva tega časa. Kot učenec Masolinosa je ustvaril predvsem freske v kapelici Brancacci cerkve «Santa Maria del Carmine», osnovna upodabljanja iz «Petrove zgodovine»; «Izgon iz raja».

Fra Giovanni Angelico da Fiesole (1387—1455), tako imenovan po svojem rojstnem kraju Fiesole, kjer je živel kot menih. Poslikal je samostan «San Marco», ki se je pozneje izpremenil v muzej njegovih del. Iz njegovih del sije očitno njegova pobožnost in dobrosrčnost.

Sandro Botticelli (1446—1510), učenec Filipa Lippisa je bil silno mnogostranski. Bil je znan upodabljaec posvetnih reči in ilustrator (slikar) Danteja. Znameniti sta njegovi sliki: «Prihod Venera na Citero» in «Pomlad».

Nadaljni umetniki so: *Filippo Lippi*; *Benozzo Gozzoli* (slikar fresk; *Filippino Lippi*, Filippov sin (učenec Botticellija); *Domenico Ghirlandaio* (freske v Florenci) in *Andrea del Verocchio*, ki ni bil samo slikar, ampak je znamenit tudi kot kipar.

2. *Umbrija*. Na čelu so stali *Luca Signorelli* iz Cortone (1441—1523.) Njegovo glavno delo so freske v Marijini kapeli doma v Orviju.

Nadaljni umetniki: *Pietro Perugino* (Rafaelov učenec); *Giovanni Santi* (Rafaelov oče); *Pietro della Francesca*.

3. *Gornja Italija*. V šolah gornje Italije je prišel do veljave realizem (slikanje po naravi) najprej v Padovi. Znamenit umetnik te šole je bil *Andrea Mantegna* (1430—1506), mojster perspektive. Njegovo glavno delo je «Cezarjev zmagoviti pohod».

Znamenita za Beneško šolo je bila uvedba oljnatega slikanja po

ANTONELLU DA MESSINA.

Izmed njihovih zastopnikov si je pridobila ime predvsem družina *Bellini*.

Giovanni Bellini (okoli 1428—1516), največji slikar Benetk v 15. stoletju, je znan po svojih Madonah.

Visoki preporod, 16. stoletje (Cinquecento.)

Slikarstvo (kakor tudi arhitektura-stavbarstvo in plastika), ki se je prav dobro izpopolnjevalo po mojstrih 15. stoletja, je dospelo v 16. stoletju do vrhunca. Ta vrhunec se opira na eni strani na popolno obvladovanje vseh slikarskih sredstev upodabljanja, na drugi strani pa ima izborni razvit čut za lepoto. Okornost in robata strumnost «Quattrocenta» se umakne tu blagi, lepi, kakor tudi pravilni risbi. Motivi (slikarske misli, predmeti) so vzeti večinoma iz zgodovine, število

*) Freske = slike na sveže: ometali so zid in slikali na še mokri omet.

znamenitih mojstrov 16. stoletja je zelo veliko, toda vse te presegajo trije veliki mojstri: *Lionardo da Vinci*, *Michelangelo* in *Rafael*.

1. LIONARDO DA VINCI.

(1452—1519.)

Veljava *Lionarda* spada večji del še v 15. stoletje. Podedoval je nenavadno mnogostranost, zakaj bil je poleg slikarja i. dr. stavbenik, kipar in glasbenik. Poznal je temeljito naravo in človeka. Njegov učitelj je bil Verocchio. Glavno delo njegovega življenja je svetovnoznana «Zadnja večerja» v obednici samostana S. Maria delle Grazie (Marija zdravja) v Milanu. Njegova slovita slika je «Mona Lisa» (La Gioconda.)

2. MICHELANGELO.

(1475—1564.)

Največja osebnost v zgodovini umetnosti je gotovo neprekosljivi *Michelangelo*. Značilno je dejstvo, da ni slikal nikdar obrazov in pokrajin; njegova delavnost se kaže skoraj edinole na freskah nabožne vsebine. Mesto, ki ga je proslavil zlasti s svojimi deli, je bil Rim. Tu je vstvaril dvojce glavnih del:

a) od leta 1508. — 1512. mogočna slikanja na stenah «Sikstinske kapele» v Vatikanu (Rim), ki predstavljajo «Zveličarjevo pripravo na svet»;

b) od leta 1534. — 1541. pa «Poslednjo sodbo» ob steni oltarja v isti kapeli.
(Dalje.)

Círil Drekonja :

Verne duše.

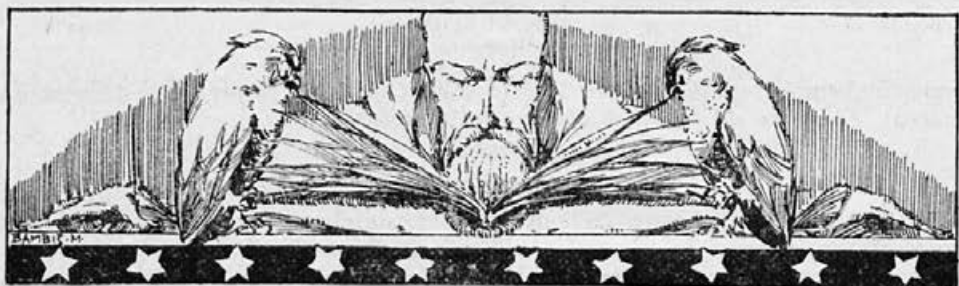
Zvonovi zvoné, oložno drhté,
in lučice medle na grobovih goré.

Hiše naokrog tihe stojé,
iz njih molitve h Bogu hité.

Veter jesenski čez poljane beži,
v vrhovih cipres zamolklo šumi.

Moja duša ječi, proseče ihti,
da miru, da pokoja v noči dobi.

Z R N A.

Pisava.

Kako se je pisava razvila? Gotovo iz predmetov. Črka *i* je morda bila prvotno pokonci stoječi mož, črka *o* je pomenjala oko, *A* je nastal morda iz hiše ali piramide.

Egipčani so imeli nekdanj več pisav. Eni so rabili egipčanski duhovni in je drugi niso poznali. Rekali so ji »hiroglifi«, kar pomeni »sveta pisava«. Ta pisava je sestojala iz podob. Ljudstvo pa je rabilo pisavo iz preprostih znamenj.

Hiroglifov dolgo časa niso mogli razrešiti. Naposled so našli kamen, na katerem so bile tri pisave: »sveta«, navadna in grška. V vseh treh pa je bila opisana ista zgodba. Teda; so s pomočjo grščine dognali pomen »hiroglifov«.

Kaj je omedlevica?

Če kdo omedli (pade v nezavest), je navadno vzrok prekinjenje krvnega dotoka v možgane, v nekatere njih dele. Kadar se prestrašimo ali razburimo, se žile stisnejo in krvi ne pride dovolj v možgane. Človek pobledí, izgubi zavest in se zgrudi.

Če kdo omedli, mu pomagajte na ta način, da ga položite vodoravno: kri mu bo lažje spet prišla do možgan in morda se bo zavedel. Sicer pa takoj odprite okna in kličite pomoč!

Tobak vsakemu škodi.

Nihče se ne more tobaku tako privaditi, da bi postal proti njemu popolnoma neobčutljiv (imun), kakor velja to za nekatere druge strupe. Razdirajoče delovanje tega strupa je zavratno; javlja se počasi in neopaženo. Njegove učinke s početka popolnoma prezremo, ali pa jih na drug način tolmačimo in drugim vzrokom pripisujemo. Med tem se strup v našem telesu kopiči in o priliki se lahko brzdsko maščuje.

Kaj je denar proti življenju.

Francoska revolucija je tirala marsikoga na morišče. Med njimi je bil tudi popolnoma slep, ali zelo bogat trgovec.

Ko so ga pripeljali, da ga giljotinirajo (mu odsekajo glavo), je do zadnjega trenutka kričal na ves glas: »Imam osemnajst milijonov frankov. Evo vam jih! Vzemite vse! A pustite mi življenje!«

Spodnje oblačilo.

Koliko bolezní bi izostalo, ko bi si ljudje bili zmerom svesti velikega pomena, ki ga ima obleka za ohranitev zdravja. So nekateri, ki trdijo celo, da vse bolezni, duševne telesne napake prihajajo od obleke. —

Navadno, redko tkano, debelo platno, ki ne ovira izhlapevanje iz kože, je zdravo blago, ne sme se pa tesno oklepiti života. Med kožo in platnom mora biti dovolj prostora za gorko zračno plast. Kot najbolj zdravo, najbolj prijetno, pač pa nekoliko dražje blago za spodnja oblačila je trikot (izgovori triko.) Najbolj nezdravo pa je spodnje oblačilo iz volne ali flanelle; je namreč pretoplo, se tesno prilega telesu ter tako pomehkuži in draži kožo. — Če odložimo volneno spodnje oblačilo za vedno, bomo dolgo časa nato občutili večji tek. Volneno srajco pa smemo odložiti šele potem, ko smo se nekaj časa utrdili z dnevno kopeljo in frotiranjem (drgnjenjem). Če se bojiš —, da se prehladiš, imaš v začetku lahko volneno srajco čez platneno ali pa dve platneni srajci. Isto se priporoča, če te pri velikem mrazu zebe, ali če si na potovanju. Edinole pri dolgotrajnih, potilnih sportnih igrah v mrzlem vremenu je koristna težka, volnena srajca na redko tkana sweater, (izg. sviter.) Med zdravniki v inozemstvu je nastalo proti

volni neko gibanje, ki je bilo sicer ovrženo že od Hipokrata (najznamenitejši zdravnik v starem veku) in od starega higienika Mojlesa (zakonodajec Izraelcev in pisatelj «Pentatevha»). V Rusiji in Sibiriji, kakor tudi v vroči Afriki se nosi skoraj samo platno za spodnje oblačilo. Ljudje zelo pogostoma pozabavajo, ne pa raditega, ker imajo premalo obleke, temveč ker nosijo preveč in predebela oblačila. Zelo dobro de malim otrokom, če skačejo neoblečeni v gorkem vremenu ali na solncu. Nasprotno pa je popolnoma napačno utrjevanje, pustiti otroke v mrzlem zimskem času z golimi meči. To ovira prej rast nog. — Kroj obleke naj se prilaga telesu, da nikjer ne tišči, ne zožuje čez pas, ne krog vratu, ne na sklepih. Še celo nogavične podveze lahko zelo škodujejo nogam. F. E.

Zlagan zgodovinski izrek,

Ali je že kdo slišal ime Galileo Galilei brez pristavka: «Eppur si muove» — «in vendar se vrti», namreč zemlja okoli solnca? Ba je to rekel leta 1633., ko so zavržli njegov nauk o gibanju zemlje okoli solnca. V resnici pa je prvi te be-

sede izgovoril Abbé Traily v Parizu leta 1761., torej 128 let za Galilejem.

Iz Sarabonovih «Anekdot».

Kje so pa platnice?

Tako so nekateri vpraševali, ko so prejeli prvo številko «Novega roda».

Na to pritožbo hitro odgovorimo: platnice so šle v list. Odgovor vam ni prav jasen, a je tako in nič drugače! Štejte strani «Novega roda» in boste našli, da jih je 24, torej osem več ko ponavadi. «Novi rod» se je torej povečal. To je bilo le tako mogoče, da smo platnice odpravili in vzeli za list nekoliko slabši papir. Tako smo s skromnostjo prihranili precej stroškov, a smo prihranek precej vrnili našim bralcem. Če ni platnic, je pa več lepega beriva. Nam je namreč koristno važnejše od — lepega. Vsem seveda nismo ustregli, a kdo more vsem ustreči?

Kdor se boji, da se mu list brez platnic raztrže, naj si sam pomaga. Sam naj si jih napravi iz trdega papirja, pa bodo dobre za vse leto! Delo je namreč veliko več vredno kot pritožbe in mrmranje.

KOTIČEK

Pisma.

Piacenza, 23. 9.

Čenjeni gospod urednik!

Želal bi vedeti, koliko bo stal Novi rod v prihodnjem letu. Imam nekaj spisov, ki bi Vam jih rad poslal za časopis, pa ne vem, če jih sprejmete. Sem Slovenec, ki se učim tukaj, da bi postal misijonar. Prosim, če blagovolite odpisati. Lepo pozdravljam.

V. M.

Odgovor:

Dragi!

Prejeli smo Tvoje pismo. List «Novi rod» velja letno 10 L. Pošiljali pa bi Ti ga zastoni, če bi vedeli, da Tvoji starši ne zmorejo stroška zanj. Sporoči nam, kako živijo Tvoji starši. Če pa pošleš kak spis, ga bomo uvrstili v list.

Pozdravljen!

Novi rod.

Piacenza, 29. 9.

Dragi urednik!

Vaše pismo sem danes prejel ter odgovarjam nanj. Obenem pošljem spise, kakor želite.

Moji starši so zelo ubožni, kar lahko razvidite iz tega, da so me dali v šole brez-

plačno. Ako bi moji starši lahko plačevali, ne bi me poslali sem doli. Moj oče je vojni pohabljenec, ima desno roko prelomljeno, a na glavi ima udrtno. Vse to je dobil v svetovni vojni. Iz tega razvidite, da ne bi moji starši lahko zmogli naročnine.

V kratkem bom poslal nekaj spisov o zvezdoslovju, o solncu, luni itd.

Pozdravlja

V. M.

Piacenza, 12. oktobra.

Uredništvu Novega roda.

Prosil bi, če bi mi blagovolili pošiljati list. Oče mi je rekel, da mi ga ne more naročiti ter da še družina skoro strada. — Vaš

V. M.

Na zadnji pismi smo odgovorili tako, da smo poslali dijaku Novi rod. Danes pa objavljamo enega poslanih spisov.

Vseh mrtvih dan.

Približal se je dan žalostnih spominov, dan posvečen v spomin tistih, ki so nas zapustili za vedno. Vse je otožno: otožno nebo, ki se zdi kakor zavito v plašč žalosti; žalostna je zemlja, že pokrita z orumenelim jesenskim listjem ter žalostno človeško srce, v katerem

se danes obuja nebroj žalostnih spominov. Množice milosrčnih obiščejo tihi kraj, kjer trohne v gomilah zadnji ostanki njih dragih. Obraz pokopališča je danes veliko drugačen nego druge dneve. — Vse je posuto s cvetjem, ozaljšano z vencji, ki obujajo ljubezen ter spomine na minule čase. — Šopi cvetja lepšajo gomile, blede plamenčki tisočerih voščenic in tužna narava nam govorijo o drugem svetu, o drugem življenju, polnem sreče, v katerem se nahajajo ter veselijo naši predragi.

Kaj pa s koticom?

Koticek je vedno manjši in ga kmalu ne bo nič več. Včasih so se gnili vanj pesniki, pisatelji, slikarji, zgodovinarji, potovalci, zdaj ni nikogar več blizu. Bržkone imajo druga opravila, ali pa ne sučejo več peresa in

svinčnika tako čvrsto kot so ga v stari šoli. Niti prepisavčki se več ne pokažejo. (To so bili taki, ki so kje kaj prepisali in potem spodaj široko podpisali svoje ime.) Zdi se, da je vse koticarje vzela žoga. Zadnje čase je namreč žoga začetek in konec vse modrosti tudi koticovih znancev.

«Novi rod» bi v prihodnji številki rad odstopil koticek sv. Miklavžu. Zato vabi vse, ki kaj vedo o tem svetniku, da sporočijo uredništvu. Lahko povedo, kako mislijo o njem, ali kako so se z njim seznanili, ali pa ga tudi lahko narišejo, če jim gre. Z žogo itak ne bo več veliko posla to leto, posebno če se bo začela ž njo igrati burja. Zato se tudi žogarji lahko nekoliko zatečejo v koticek. Ali ne?

Torej do videnja!

Rešitev ugank iz 1. štev. Novega roda :

Križ.

J	a	n	k	o
M	e	š	k	o
L	e	n	k	a
R	e	n	k	o
J	o	š	k	o

Lestva.

Se mlad prepogosto voziš,
boš star pešec hodil.

Paznica.

Zdrava duša v zdravem
telesu.

Skrit pregovor.

Denar se lahko povrne,
dobro ime pa težko ali
nikoli.

Vse so rešili:

Trst: Košula Lidija, Širca Dragica, Ban Ljudmila, Bidovec Rudolf, Perfeta Perina, Skerl Jos., Dečko Danila, Kariž Vladimira. Tolmin: Prezelj Gizela, Lokar Srečko. Kozaršče (Volče): Valentinčič Vekoslav. Hruševje: Milharčič Jožef.

Deloma so rešili:

Trst: Pavzin Josip, Granduč Zora, Žerjal Vojka.

UGANKE.

I. Diagonala.

Priobčil Antinous, Trst.

a	b	b	c	č	d
d	e	e	e	e	e
e	e	g	h	i	j
l	l	m	n	n	o
o	p	p	r	r	r
s	š	t	u	u	v

V diagonali (prekotnici) bereš ime
slovenskega zgodovinarja.

prežvekovalci

del trupa

rokodelec

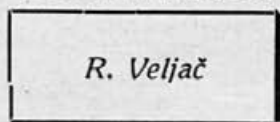
prelaz

jastreb

reka

II. Vizitka.

Priobčil Antinous, Trst

Kaj je mož po poklicu?

III. Uganke.

Zora Granduč, Trst.

1.

Zlato valovje okrog
in okrog, bredem do
pasa, ne zmočim si
nog?

2.

Kdo po noči dela,
čez dan se skriva?

Rešitev je poslati do 5. decembra 1925. - Izžrebani rešilec bo nagrajen.

„NOVI ROD“ izhaja vsak šolski mesec in stane letno 10 L. - Poedina številka po 1 L. Uredništvo in uprava: Trst - Trieste, Via Udine št. 35, III. - Odgovorni urednik: Pahor Josip. - Izdaja „Zveza slov. učil. društev“ v Trstu. - Tiska Tiskarna „Edinosti“ v Trstu.